

УДК 343.7

Вадим Борисович ХАРЧЕНКО,
доктор юридичних наук, професор
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, Харків)

МАЙНО ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ ТА ПРЕДМЕТ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА РЕЧІ ТА ІНШІ РЕЧОВІ ПРАВА

Розглядається питання щодо змісту і сутності ознак предмета злочинів проти власності за КК України 1960 р. та КК України 2001 р. Констатується, що зміст таких ознак пояснюється в першу чергу тим напрямом соціально-політичного устрою нашої країни, що проголошується в конституційних положеннях нашої держави на момент прийняття відповідного кримінального закону і знаходить своє закріплення в положеннях цивільного законодавства. Робиться висновок про те, що визначення предмета злочинів проти власності, надане в законі про кримінальну відповідальність, застаріло і не відповідає положенням як Конституції України, так і чинного ЦК України.

Ключові слова: предмет злочину, злочини проти власності, майно, речі, право на майно, дії майнового характеру.

Постановка проблеми. Положення статей 5 та 6 Конституції (Основного закону) Української РСР 1937 р. [1] визначали, що соціалістична власність у СРСР має форму або державної (всенародне надбання), або кооперативно-колгоспної власності (власність окремих колгоспів, кооперативних об'єднань). Земля, її надра, води, ліси, заводи, фабрики, шахти, копальні, залізничний, водний і повітряний транспорт, банки, засоби зв'язку, організовані державою великі сільськогосподарські підприємства (радгоспи, машинно-тракторні стан-

ції і тому подібне), а також комунальні підприємства і основний житловий фонд у містах і промислових пунктах є державною власністю, тобто всенародним надбанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наведені положення повністю узгоджуються із закріпленою у ст. 4 цієї ж самої Конституції тези, що економічну основу СРСР складають соціалістична система господарства і соціалістична власність на знаряддя і засоби виробництва, що утвердилися в результаті ліквідації капіталістичної системи господарства, скасування приватної власності на знаряддя і засоби виробництва і знищення експлуатації людини людиною.

Крім того, наведена Конституція не мала і не могла мати навіть згадки про будь-яку приватну форму власності через генеральний напрям побудови в нашій країні комунізму, тобто суспільно-економічного устрою, заснованого на соціальній рівності і суспільній власності на засоби виробництва. Останнє особливо звертає на себе увагу, адже в роботах основоположників марксизму комунізм припускає наявність високорозвинених продуктивних сил, відсутність як поділу суспільства на соціальні класи, так і держави і грошей; все це базується, як уже було сказано, на скасуванні приватної власності на засоби виробництва. Так, Фрідріх Енгельс наголошував: «Приватна власність повинна бути також ліквідована, а її місце посяде загальне користування всіма знаряддями виробництва і розподіл продуктів за загальною угодою, або так звана спільність майна. Скасування приватної власності навіть є найкоротшим і найбільш узагальнювальним проявом того перетворення всього суспільного устрою, що стало необхідним унаслідок розвитку промисловості. Тому комуністи цілком правильно висувають головною своєю вимогою знищення приватної власності» [2, с. 68].

Необхідно також пригадати, що в програмі КПРС, прийнятій на XXII з'їзді КПРС у 1961 р., проголошувалося гасло «Нинішнє покоління радянських людей житиме при комунізмі», що означало програмну вимогу протягом 20 років, тобто до 1980 р., «завершити в СРСР в основному побудову комуністичного суспільства».

Водночас ст. 10 Конституції Української РСР 1937 р. передбачалося, що право особистої власності громадян на їх трудові доходи і заощадження, житловий будинок і підсобне домашнє господарство, предмети домашнього господарства і ужитку, предмети особистого споживання і комфорту, так само як і право спадкоємства особистої власності громадян охороняються законом, тобто відносини особистої власності поширювалися виключно на вказані предмети та успадковані речі. Відповідно до цього ст. 88 Цивільного кодексу Української РСР 1963 р. [3] містила положення, що основу особистої власності громадян становлять трудові доходи, а майно, що є в особистій власності громадян, не повинно служити для одержання нетрудових доходів, використовуватися на шкоду інтересам суспільства.

Мета статті. Наведене підтверджує необхідність проведення дослідження сутності категорії «предмет злочину проти власності» і встановлення

змісту ознак такого предмета залежно від соціально-політичного устрою нашої держави, що був закріплений в Конституції (Основному законі) на момент прийняття відповідного закону про кримінальну відповідальність.

Виклад основного матеріалу. З огляду на вищезазначене передусім вкажемо, що система Особливої частини Кримінального кодексу (далі – КК) Української РСР 1960 р. [4] містила дві окремих глави, в яких встановлювалися самостійні підстави кримінальної відповідальності за злочини проти державної і колективної (соціалістичної) власності (глава II) та злочини проти особистої власності громадян (глава V). Така диференціація підстав кримінальної відповідальності за злочини проти власності зумовлювала закріплення розширеного кола суспільно небезпечних діянь, які могли бути вчинені щодо державної і колективної (соціалістичної) власності, більш суворих видів і довших строків покарання у разі однорідних посягань щодо соціалістичної власності, а в окремих випадках взагалі фіксувала можливість вчинення того чи іншого злочину виключно проти соціалістичної власності (наприклад, ст. 84 КК «Розкрадання державного або колективного майна шляхом привласнення, розтрати або зловживання посадовим становищем», ст. 86¹ КК «Розкрадання державного або колективного майна в особливо великих розмірах»).

До того ж глава VI Особливої частини КК УРСР 1960 р. «Економічні злочини» (згодом назву було змінено на «Господарські злочини»), крім посягань суто щодо правовідносин, які виникають із приводу виробництва, розподілу, обміну і споживання товарів, робіт і послуг (наприклад, ст. 147 КК «Випуск або реалізація недоброякісної продукції», ст. 153 КК «Підrobка знаків поштової оплати і проїзних квитків», ст. 154 КК «Спекуляція», ст. 155 КК «Обман покупців»), містила у своїй системі й склади злочинів, які під теперішнім кутом зору ми беззаперечно відносимо до групи злочинів проти довкілля (наприклад, ст. 157 КК «Порушення ветеринарних правил», ст. 159 КК «Потрава посівів і пошкодження насаджень», ст. 160 КК «Незаконна порубка лісу», ст. 161 КК «Незаконне полювання» тощо). Незважаючи на начебто безсистемність такої побудови глави VI Особливої частини КК УРСР 1960 р., наведений порядок також був зумовлений положеннями чинного на час прийняття цього Кодексу Основного закону.

Як уже зазначалося, згідно зі ст. 4 Конституції Української РСР 1937 р. економічною основою РСР є соціалістична система господарства і соціалістична власність на знаряддя і засоби виробництва, що затвердилися у результаті ліквідації капіталістичної системи господарства, відміни приватної власності на знаряддя і засоби виробництва і знищення експлуатації людини людиною. Крім того, ст. 6 наведеної Конституції до об'єктів права державної власності (предметів злочинів у кримінальному праві) відносила не тільки майно, що належало заводам, фабрикам, шахтам, копальням, підприємствам залізничного, водного і повітряного транспорту, банкам чи належало до засобів зв'язку, а й землю, її надра, води і ліси. Виходячи із поширених на той час гасел на кшталт «Людина – господар природи», «Природа – це майстерня, а людина в ній – працівник», «Ми не повинні чекати милостей від природи, узяти їх у неї – наше завдання»

і тому подібне, земля, її надра, води, ліси та інші природні об'єкти розглядалися не як сукупність об'єктивних умов існування людства і джерела життя людини, її благополуччя й розвитку, а як сировинна основа економічної діяльності (матеріали, з яких безпосередньо виробляється продукція) та фундамент соціалістичної системи господарювання.

Саме наведене законодавче положення й слугувало підґрунтям встановлення кола ознак предмета злочинів проти власності в науці кримінального права. Усталено такими обов'язковими ознаками визнавалися: 1) фізична (майно, яке можна викрасти, привласнити, здійснити його відчуження, витратити, спожити, пошкодити, знищити тощо); 2) економічна (майно повинно бути матеріальною цінністю, мати певну як мінову, а отже, й певну ціну, так і споживчу вартість); 3) юридична (майно або має належати на праві соціалістичної власності державі і бути всенародним надбанням, або бути власністю окремих колективів чи кооперативних об'єднань [для групи злочинів, передбачених главою II КК УРСР 1960 р.], чи належати на праві особистої власності окремим громадянам [для групи злочинів, передбачених главою V КК УРСР 1960 р.]); 4) соціальна (за допомогою праці людини така річ має бути створена або вилучена з природного середовища).

Виокремлення фізичної і економічної ознак предмета злочинів проти власності є цілком природним і зумовлено безпосередньо наявними юридичними ознаками складу злочину, що передбачає відповідні підстави кримінальної відповідальності за незаконне обертання чужого майна на користь винного або інших осіб чи його незаконне знищення або пошкодження. Саме фізична ознака предмета злочину й пояснює можливість вчинення щодо нього того чи іншого злочину проти власності, а економічна – можливість настання суспільно небезпечних наслідків, як-от заподіяння прямої матеріальної шкоди власникові, пов'язаної з фактичним зменшенням його майнового фонду. Основною функцією юридичної ознаки слугувало розмежування відповідних складів злочинів, передбачених главами II або V Особливої частини КК УРСР 1960 р. Завданням соціальної ознаки було відокремлення предметів, залучених до сфери господарювання як відповідні знаряддя і засоби виробництва чи результат такого виробництва (продукції), від сировини (природних, антропогенних або техногенних речовин і матеріалів), з якої безпосередньо виробляється продукція і яка ще потребує докладання зусиль (праці людини). У першому випадку відповідна протиправна поведінка мала ознаки конкретного злочину проти власності (викрадення, пошкодження, знищення тощо), а у другому утворювала склад економічного злочину (передбачений главою V КК УРСР 1960 р.).

Проте 7 лютого 1991 р. був прийнятий Закон № 697-XII «Про власність» [5], згідно з ч. 5 ст. 2 якого визначено, що власність в Україні існує в різних формах і держава створює рівні умови для розвитку всіх форм власності та їх захисту. Положення ч. 1 ст. 9 наведеного Закону закріплювали, що земля, її надра, повітряний простір, водні та інші природні ресурси її континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони є об'єктами права виключної власності народу України. Крім права виключної власності народу України,

у Законі окремі розділи були присвячені іншим формам права власності, а саме праву: 1) приватної власності (розділ III); 2) колективної власності (розділ IV); 3) державної власності (розділ V). Відповідно до цього суб'єктами права власності визнавалися: народ України, громадяни, юридичні особи і держава (ч. 1 ст. 3 Закону). На сьогодні наведений Закон втратив чинність, але визначений його положеннями напрям розвитку цивільного законодавства й регулювання правовідносин щодо різних форм власності залишився незмінним і знайшов відображення в нормах Конституції України [6] та Цивільного кодексу України 2003 р. [7] (далі – ЦК України).

Важливо, що зміни щодо встановлення рівності всіх форм власності були враховані при розробці конструкції системи Особливої частини Кримінального кодексу України 2001 р. [8] (далі – КК України). Так, на сьогодні КК України містить єдиний розділ, в якому об'єднана група злочинів проти власності (розділ VI), крім того, законодавець демонструє однакові підходи до визначення юридичної ознаки предмета злочинів цієї групи (майно є чужим для винного, тобто не належить останньому на праві власності). Хоча підходи до встановлення змісту соціальної ознаки в науці кримінального права жодним чином не переглядалися і сприймаються всіма науковцями як певна аксіома.

Свого часу М. Й. Якубович наголошував: «Предметом преступления при хищении является государственное или общественное имущество, т.е. предметы и вещи материального мира, в которых овеществляется человеческий труд и которые в силу этого имеют определенную материальную ценность» [9, с. 121]. А як стверджував М. І. Загородников: «Под имуществом понимают предметы (вещи) материального мира, в которых овеществлен труд человека и которые в силу этого имеют определенную материальную ценность» [10, с. 303]. Характеризуючи предмет розкрадань, М. Й. Коржанський також вказував, що майно повинно бути вилучене із природного стану із застосуванням і витратами праці, яке має грошову вартість та ціну (видобуте з надр, виготовлене, вирощене тощо). **Не можуть бути** (виділення автора, який цитується) предметом розкрадання дикорослі рослини та їх плоди, не вилучені з природного стану корисні копалини, дикі тварини, птахи [11, с. 90]. І на сьогодні О. О. Дудоров і Є. О. Письменський, описуючи соціальну ознаку предмета злочинів проти власності, наголошують на тому, що за допомогою праці така річ має бути створена або відокремлена від природного середовища [12, с. 352].

На нашу думку, на сьогодні для характеристики предмета злочинів проти власності необхідною і достатньою є сукупність трьох ознак: 1) юридичної (предмет злочину належить на праві власності іншій особі); 2) економічної (предмет злочину має відповідну вартість (ціну), яка й зумовлює розмір збитків, що спричиняються власникові); 3) фізичної (ці предмети можна вилучити, привласнити, спожити, пошкодити, знищити тощо). Необов'язковість так званої соціальної ознаки предмета злочинів проти власності де-юре вже визнана у чинному кримінальному законі України. Так, встановлюючи підстави кримінальної відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки (ст. 197¹ КК України), закон про кримінальну відповідальність умовою наяв-

ності або відсутності складу цього злочину не називає попереднє вкладення в цю земельну ділянку людської праці.

До того ж в юридичній літературі стверджується (і в цьому науковці одностайні), що, крім майна, у деяких злочинах проти власності предметом можуть бути право на майно (ст. 190 КК України «Шахрайство»), а також дії майнового характеру (ст. 189 КК України «Вимагання»). Ведучи мову про зміст предмета злочину проти власності, П. В. Олійник робить висновок, що ними виступають: 1) чуже майно (до якого належать речі, гроші, цінні папери і документи, що є еквівалентом вартості); 2) об'єкти (явища), прирівняні до майна (такі як земельні ділянки, електрична і теплова енергія, природний газ); 3) право на майно; 4) дії майнового характеру [13, с. 81].

Інші науковці наголошують, що термін «майно», яким позначений предмет злочинів проти власності в законі України про кримінальну відповідальність, використовується виключно у розумінні «річ». На підставі аналізу положень статей 179–189 ЦК України вони роблять висновок, що таким явищем є предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки [12, с. 350]. Виходячи з таких підходів, предметами злочинів проти власності є: тварини (ст. 180 ЦК України); нерухомі й рухомі речі (ст. 181 ЦК України); речі подільні та неподільні (ст. 183 ЦК України); речі, визначені індивідуальними або родовими ознаками (ст. 184 ЦК України); речі споживні і неспоживні (ст. 185 ЦК України); головна річ і приналежність (ст. 186 ЦК України); частини речі (ст. 187 ЦК України); складні речі (ст. 188 ЦК України); продукція, плоди і доходи (ст. 189 ЦК України).

На підтвердження своєї позиції названі автори наводять як аналіз змісту кримінально-правових заборон, описаних у статтях 185–198 КК України, так і техніку конструювання статей 189 і 190 КК України, у диспозиціях яких зазначено: «Вимога передачі чужого майна чи права на майно ...» (ст. 189 КК) чи «Заволодіння чужим майном або придбання права на майно ...» (ст. 190 КК України) [12, с. 350]. Таку саму позицію займають й інші вчені-криміналісти, вказуючи: «Предметом шахрайства і вимагання є не тільки майно, а й право на нього, а вимагання – також дії майнового характеру» [14, с. 163]. Наведені підходи до визнання предмета злочинів проти власності поділяє М. І. Панов, наголошуючи, що в деяких злочинах проти власності як предмет разом із майном виступають право на майно, а також дії майнового характеру (див. коментар до статей 189, 190 КК) [15, с. 202].

Однак необхідно мати на увазі, що основним завданням КК України є правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку і громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам (ч. 1 ст. 1 КК України), тобто забезпечення охорони правовідносин, врегульованих іншими галузями права, від злочинних посягань. Стосовно ж регулювання майнових відносин як різновиду цивільних, заснованих на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників, якими і є відносини власності особи на річ (майно), така функція

покладена на ЦК України, і саме ним визначається зміст правовідносин власності та інших речових прав. Вказане необхідно враховувати як при визначенні сутності родового об'єкта злочинів, передбачених розділом VI Особливої частини КК України, так і змісту майна (речі) як предмета відповідних суспільно небезпечних посягань. При цьому базисом встановлення підстав кримінальної відповідальності за злочини проти власності є положення ст. 41 Конституції України і ст. 321 ЦК України щодо непорушності права власності.

Наведене у повному обсязі знайшло своє відображення в теорії кримінального права України, адже будь-які правовідносини можливі лише з приводу спільного, єдиного для них предмета, який завжди входить до кола людських потреб, а ця обставина саме і зумовлює виникнення і функціонування самих відносин (природні об'єкти, різні товари чи предмети, що мають ознаки товару) [16, с. 83]. У злочинах проти власності (розділ VI Особливої частини КК України) родовим об'єктом виступають правовідносини власності, а майно (речі) одночасно є як предметом цих правовідносин, так і предметом складів злочинів цієї групи. Майно є необхідною (обов'язковою) ознакою складів наведеної групи злочинів, адже безпосередньо вказана (названа) у самому законі про кримінальну відповідальність: «Таємне викрадення чужого *майна*» (ч. 1 ст. 185 КК); «Відкрите викрадення чужого *майна*» (ч. 1 ст. 186 КК); «Напад з метою заволодіння чужим *майном*» (ч. 1 ст. 187 КК); «Вимога передачі чужого *майна*» (ч. 1 ст. 189 КК); «Заволодіння чужим *майном*» (ч. 1 ст. 190 КК); «Привласнення, розтрата *майна*» (частини 1 та 2 ст. 191 КК); «Незаконне привласнення особою знайденого або чужого *майна*» (ст. 193); «Умисне знищення або пошкодження чужого *майна*» (ч. 1 ст. 194 КК) та ін. (*курсив мій* – В. Х.).

У зв'язку з цим В. Я. Тацій відмічає, що у багатьох випадках законодавець у кримінальному законі указує тільки на певний вид предметів, визначаючи тим самим, що будь-який із предметів цього виду має однакове значення для кримінальної відповідальності [16, с. 93]. Такими предметами для групи злочинів, що розглядається, є майно, адже саме на таку ознаку вказується в законі про кримінальну відповідальність.

Водночас необхідно враховувати, що відповідно до ч. 1 ст. 190 ЦК України майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права й обов'язки. Аргументація на кшталт того, що це «...суперечить традиційному розумінню предмета злочину як певних матеріальних утворень, з певними властивостями яких КК пов'язує наявність у діях особи ознак конкретного складу злочину» [12, с. 350], на нашу думку, не є достатньо обґрунтованою. По-перше, глава 13 розділу I «Основні положення» книги першої «Загальні положення» ЦК України має назву «Речі. Майно», розрізняючи таким чином ці два поняття між собою та наводячи самостійне, окреме визначення речі (ч. 1 ст. 179 ЦК) і майна (ч. 1 ст. 190 ЦК). По-друге, предмет злочину у науці кримінального права України є факультативною ознакою об'єкта злочину, що знаходить свій прояв у матеріальних цінностях (котрі людина може сприймати органами чуття чи фіксувати спеціальними технічними засобами), з приводу яких та (або) шляхом безпосереднього впливу на які вчиняється зло-

чинне діяння [17, с. 41], тобто не як матеріальне утворення, а як явище матеріального світу. По-третє, у характеристиці злочинів, передбачених розділом VI Особливої частини КК України, предмет суспільних відносин права власності і предмет цієї групи злочинів є тотожними, тобто повністю співпадають. У той же час зміст права власності полягає в тому, що власникові належать права володіння, користування і розпоряджання своїм майном (ч. 1 ст. 317 ЦК України). По-четверте, необхідно враховувати відповідність належної галузі права щодо визначення сутності терміна «майно», а те, що встановлення сутності поняття «майно» в юриспруденції належить саме до функцій цивільного законодавства, на нашу думку, будь-якої аргументації взагалі не потребує.

Висновки та перспективи подальших досліджень. З огляду на викладене можна констатувати, що під майном як предметом злочину проти власності необхідно розуміти окрему річ, сукупність речей, а також майнові права й обов'язків (згідно з визначенням у ч. 1 ст. 190 ЦК України). Поняття «майно» та «право на майно» співвідносяться між собою як загальна та окрема категорії і у цивільному, і у кримінальному праві України. Використання у ч. 1 ст. 189 КК України терміна «вчинення будь-яких дій майнового характеру» зумовлює виникнення відповідних майнових обов'язків і, за змістом ч. 1 ст. 190 ЦК України, також охоплюється загальною категорією «майно». На сьогодні жодної необхідності виокремлення в науці кримінального права України таких самостійних альтернативних предметів злочинів, передбачених статтями 189 та 190 КК України, як «право на майно» та «вчинення будь-яких дій майнового характеру» немає через їх співвідношення з поняттям «майно» як частин і цілого. Саме з відмінними рисами майна (окремої речі, сукупності речей, а також майновими правами й обов'язками) закон про кримінальну відповідальність пов'язує наявність у діях особи протиправності у всіх без винятку складів злочинів, що містяться в розділі VI Особливої частини КК України. І останнє, властивості майна, з якими кримінальний закон пов'язує наявність у діях особи конкретного складу злочину проти власності (речі, майнові права, майнові обов'язки), знаходяться не у площині встановлення кола предметів відповідного злочину (майно, право на майно, дії майнового характеру), а цілковито залежать від ознак об'єктивної сторони того чи іншого складу злочину, тобто характеру суспільно небезпечного діяння, способу його вчинення і характеру й обсягу шкоди, завданої діянням об'єкту.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Конституція (Основний закон) Української РСР: Закон від 30.01.1937 р. // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1937.html> (дата звернення: 06.05.2017).
2. Энгельс Ф. Манифест Коммунистической партии. Принципы коммунизма. Москва: Прогресс, 1979. 96 с.
3. Цивільний кодекс Української РСР: Закон від 18.07.1963 р. № 1540-06 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-06/ed19630718> (дата звернення: 10.05.2017).

4. Кримінальний кодекс Української РСР: Закон від 28.12.1960 р. // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05/2002-05> (дата звернення: 12.05.2017).
5. Про власність: Закон України від 07.02.1991 р. № 697-XII // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/697-12> (дата звернення: 14.05.2017).
6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/254к/96-вр> (дата звернення: 12.05.2017).
7. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 14.05.2017).
8. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 10.05.2017).
9. Уголовное право. Часть Особенная: ученик/под. общ. ред. Н. И. Загородникова и В. Ф. Кириченко. Москва: Юрид. лит., 1968. 584 с.
10. Загородников Н. И. Советское уголовное право. Общая и Особенная части. Москва: Юрид. лит., 1976. 568 с.
11. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів проти особи і власності. Київ: Юрінком Інтер, 1996. 144 с.
12. Кримінальне право (Особлива частина): підручник/за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. У 2-х т. Т. 1. Луганськ: «Елтон-2», 2012. 780 с.
13. Олійник П. В. Предмет злочинів проти власності: поняття, види, кримінально-правове значення: монографія; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків: Право, 2011. 208 с.
14. Кваліфікація злочинів: навч. посібник/за ред. М. І. Панова. Харків: Право, 2016. 356 с.
15. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар. У 2-х т. Т. 2: Особлива частина/за заг. ред. Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна та ін. 5-те вид., допов. Харків: Право, 2013. 1040 с.
16. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків: Право, 2016. 256 с.
17. Музика А. А., Лашук Є. В. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: монографія/Держ. НДІ МВС України. Київ: Паливода А. В., 2011. 191 с.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2017.

Вадим Борисович ХАРЧЕНКО,

доктор юридических наук, профессор

*(Харьковский национальный университет внутренних дел,
Харьков, Украина)*

ИМУЩЕСТВО КАК ПРЕДМЕТ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ПРОТИВ СОБСТВЕННОСТИ И ПРЕДМЕТ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ НА ВЕЩИ И ДРУГИЕ ВЕЩЕВЫЕ ПРАВА

Рассматривается вопрос содержания и сущности признаков предмета преступлений против собственности по УК Украины 1960 г. и УК Украины 2001 г. Отмечается, что содержание таких признаков обуславливается в первую очередь тем направлением социально-политического устройства нашей страны, который определен в конституционных положениях нашего государства на момент принятия соответствующего уголовного закона и находит свое закрепление в положениях гражданского законодательства. Делается вывод о том, что определение предмета преступлений против собственности, данное в законе об уголовной ответственности, устарело и не соответствует положениям как Конституции Украины, так и действующего ГК Украины.

Ключевые слова: предмет преступления, преступления против собственности, имущество, вещи, право на имущество, действия имущественного характера.

Vadym B. KHARCHENKO,

Doctor of Law, Professor

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

PROPERTY AS AN OBJECT OF CRIMES AGAINST PROPERTY AND AN OBJECT OF PUBLIC RELATIONS OF THE OWNERSHIP TO THINGS AND OTHER MATERIAL RIGHTS

The provisions of the Articles 5 and 6 of the Constitution of Ukrainian SSR of 1937 determined that the Socialist property in the USSR has the form of either state property or the form of cooperative kolkhoz ownership. However, the Art. 10 of that Constitution provided that the right to private property of citizens on their labor incomes and savings, a house and holding household, the objects of household and everyday life, the objects of personal consumption and comfort, as well as the right to inherit personal property of citizens are protected by the law.

Based on the foregoing, the system of the Special Part of the Criminal Code of Ukrainian SSR of 1960 contained two separate chapters, which established independent grounds of the criminal liability for the crimes of the relevant group. Besides, the Chapter VI of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine of 1960 "Economic Crimes" except the trespasses just on legal relations arising from the production, distribution, exchange and consumption of goods and services contained in its system the corpus delicti that we refer under the current point of view to the group of crimes against the environment. This construction was also caused by the provisions of the current Basic Law at the time of the adoption of this Code.

However, the Law "On Property" was adopted in 1991, according to p. 5 of the Art. 2 of this Law the legislator determined that property in Ukraine existed in various forms and the state creates equal conditions for the development of all forms of ownership and their protection. These amendments were taken into account while developing the structure of the system of the Criminal Code of Ukraine of 2001. At the same time, approaches to determining the content of the features of the crime's object in the science of criminal law were not reviewed and are perceived by all scholars as a kind of axiom. Nowadays, the set of three features is necessary and sufficient: 1) legal; 2) economic; 3) physical. However, in regard to the regulation of property relations as a kind of civil relations based on legal equality, free will and property independence of their participants, which are property relations of a person for a thing (property), this function is assigned to the Civil Code of Ukraine and it determines the content of legal relations of property and other material rights.

It has been proved that at the present time there is no need for the separation of such individual, independent alternative corpus delicti within the science of criminal law of Ukraine, under the Articles 189 and 190 of the Criminal Code of Ukraine as the "right to property" and "commission of any actions of material nature", because of their correlation with the term "property" as parts and the whole. The properties of the property, where the criminal law links the presence of the certain corpus delicti in the actions of a person, completely depend on the features of the objective side of any corpus delicti, that is the nature of a socially dangerous act, *modus operandi* and the nature and amount of damage caused to the object by the actions.

Key words: object of a crime, crimes against property, property, things, the right to property, actions of material nature.